

ตาราง 27 (ต่อ)

ผลกระทบเชิงระบบนิเวศ	ผลกระทบด้านสังคม	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ
<p>ประปราย เริ่มที่จะออกมาหากิน บริเวณที่มีพืชอาหารของชาวบ้าน ปดุกไว้ และออกมาคืบน้ำนอกป่า ต่อมาปี พ.ศ. 2537 ช้างออกมามากขึ้น ระบบนิเวศบริเวณพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ จึงมีความเกี่ยวพันกันระหว่าง ช้าง คน และป่า พืชสวนพืชไร่ที่ชาวบ้านทั้ง 15 หมู่บ้านปดุกไว้บริเวณแนวเขตป่า เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ช้างป่าออกมาหากินอาหารของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามากขึ้น</p> <p>ระบบนิเวศป่าคงใหญ่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของป่ามรดกโลก บางส่วนยังมีความอุดมสมบูรณ์ของ ผืนป่า ซึ่งจะอยู่ลึกเข้าไปในผืนป่า ซึ่งเป็นป่ารอยต่อหลายจังหวัด สภาพป่าที่เกิดความเสื่อมโทรมในปัจจุบัน รอคการฟื้นฟู เพียงไม่เข้าไปทำลาย ป่าก็สามารถฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ ช้างในพื้นที่ป่าคงใหญ่ยังมีความผูกพันกับคนในลักษณะการกินอาหารพืชสวนพืชไร่ของคนที่ปดุกไว้ คนยังมีจิตใจรักช้างและบางครั้งก็ปล่อยให้ช้างกินอาหารที่ปดุก เพราะช้างจะกินพออิ่มไม่กินทั้งหมด ระบบนิเวศป่าคงใหญ่จึงมีองค์ประกอบใหญ่ ๆ สามส่วน ได้แก่ ช้าง คน และป่า</p>	<p>ประสานงานเพื่อขอความช่วยเหลือ จะได้รับการช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย ทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการช่วยเหลือตนเองมากกว่าที่จะพึ่งพิงหน่วยงานราชการ ทางด้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จะเข้ามาช่วยเหลือด้านการไล่ช้างออกจากพื้นที่ของชาวบ้านเมื่อช้างจะเข้ามากินอาหารพืชไร่พืชสวน การช่วยเหลือจากสงเคราะห์จังหวัด จะช่วยเหลือชาวบ้านที่เสียชีวิตกรณี ช้างป่าทำร้าย เช่น เงิน เสื้อผ้า อาหารแห้ง ฯลฯ</p> <p>ดังนั้น สภาพปัญหาช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร จึงยังไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรง บทเรียนการช่วยเหลือตนเองทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีศักยภาพ และแสวงหาทางรอดให้กับตนเองและชุมชน โดยวิธีการรวมกลุ่มกันในการแก้ไขปัญหาทุกปัญหา ตั้งแต่ปัญหาที่ดิน ปัญหาแหล่งน้ำ ปัญหาป่า และปัญหาช้างป่า องค์กรทางสังคมจึงเกิดขึ้น หลากหลาย โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และการมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น</p>	-

ส่วนที่ 3 ข้อที่ 2 ตัวอย่างข้อมูลข้างป่าทำลายทรัพย์สินของราษฎร ในปี พ.ศ. 2537
 ในพื้นที่ ตำบลถ่านางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ คังตาราง 28
 ตาราง 28 ตัวอย่างข้อมูลข้างป่าทำลายทรัพย์สินของราษฎร ในปี พ.ศ. 2537

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่	ทรัพย์สินที่เสียหาย	มูลค่าความเสียหาย
1	นายโต ตำรวจวงศ์	224 หมู่ 6	ข้าวที่ปักดำแล้ว 12 ไร่ มะพร้าว จำนวน 3 ต้น มะม่วง จำนวน 6 ต้น	24,000 บาท 600 บาท 1,200 บาท รวมเสียหาย 2580 บาท
2	นายชาติ ชุมพล	4 หมู่ 6	กล้วย 2 งาน ข้าว 1 งาน	15,000 บาท 500 บาท รวมเสียหาย 15,500บาท
3	นายเที่ยง ตอสูงเนิน	52 หมู่ 7	กล้วย 2 งาน พริก 1 งาน มะพร้าว 2 ไร่	15,000 บาท 5,000 บาท 10,000 บาท รวมเสียหาย 30,000 บาท
4	นายชา วงศ์สุรินทร์	145 หมู่ 6	กล้วย 2 งาน ข้าว 2 ไร่	15,000 บาท 4,000 บาท รวมเสียหาย 19,000 บาท
5	นายสงวน มากนอก	103 หมู่ 9	ข้าวโพด 2 ไร่	8,000 บาท รวมเสียหาย 8,000 บาท
6	นายแปลก สุจำรูญ	106 หมู่ 9	ข้าว 2 ไร่	4,000 บาท รวมเสียหาย 4,000 บาท
7	นายสังวาล วงศ์สุวรรณ	100 หมู่ 2	กล้วย 1 งาน มันสำปะหลัง 2 งาน	7,500 บาท 3,000 บาท รวมเสียหาย 10,500 บาท
8	นายลา ที่รักษ์	269 หมู่ 4	ข้าว 3 งาน	1,500 บาท รวมเสียหาย 1,500 บาท
9	นายแสวง ประคังมะรัง	163/4	ข้าว 2 งาน	1,000 บาท

ตาราง 28 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่	ทรัพย์สินที่เสียหาย	มูลค่าความเสียหาย
10	นายบุญหลาย วิวกลาง	164/3 หมู่ 16	กล้วย 1 ไร่ ไม้ไผ่ 1 ไร่ ข้าว 1 ไร่	10,000 บาท 9,000 บาท 2,000 บาท รวมเสียหาย 22,000 บาท
11	นายเคิน คงเจริญ	109 หมู่ 10	กล้วย 1 ไร่	10,000 บาท รวมเสียหาย 10,000 บาท
12	นายมิตร มิตรนะรินทร์	71 หมู่ 2	พริก 2 ไร่ มะละกอ 2 ไร่	15,000 บาท 20,000 บาท รวมเสียหาย 35,000 บาท
13	นายสุข จำปาศรี	99 หมู่ 5	กล้วย 2 งาน	15,000 บาท รวมเสียหาย 15,000 บาท
14	นายบุญรอด พันชนะ	5 หมู่ 6	กล้วย 1 งาน ข้าว 2 ไร่ มะละกอ 1 งาน มะเขือเทศ 2 งาน	7,500 บาท 4,000 บาท 2,500 บาท 2,400 บาท รวมเสียหาย 16,400 บาท
15	นายบุญเรียง พันชนะ	57 หมู่ 6	พืगतอง 2 งาน พริก 2 งาน มะเขือเทศ 1 ไร่	4,000 บาท 3,750 บาท 4,800 บาท รวมเสียหาย 12,550 บาท
16	นายเกษ คงสุข	57 หมู่ 7	ข้าว 3 ไร่	6,000 บาท
17	นายที พรมะนัส	11/22 หมู่ 4	กล้วย 1 ไร่ 2 งาน	45,000 บาท รวมเสียหาย 45,000 บาท
18	นายฉลอม ทรัพย์	146 หมู่ 6	กล้วย 2 งาน	15,000 บาท 2,500 บาท รวมเสียหาย 17,500 บาท

ตาราง 28 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	บ้านเลขที่	ทรัพย์สินที่เสียหาย	มูลค่าความเสียหาย
19	นายถิ่น ไชรัมย์	19 หมู่ 8	กล้วย 2 งาน	15,000 บาท รวมเสียหาย 15,000 บาท
20	นายพิมพ์ แก้วศรี	107 หมู่ 6	มันสำปะหลัง 4 ไร่	24,000 บาท รวมเสียหาย 24,000 บาท
21	นายจวบ รวมฤทธิ์	171 หมู่ 9	ข้าว 4 ไร่	8,000 บาท รวมเสียหาย 8,000 บาท
22	นายจอม มากนอก	103 หมู่ 9	กล้วย 1 ไร่ 2 งาน	45,000 บาท รวมเสียหาย 45,000 บาท
23	นายบุญถึง ไชรัมย์	149 หมู่ 6	กล้วย 2 งาน	15,000 บาท รวมเสียหาย 15,000 บาท
24	นายสงกา ฮอดสังวาลย์	21 หมู่ 3	ข้าว 1 ไร่ กล้วย 1 ไร่	2,000 บาท 30,000 บาท รวมเสียหาย 32,000 บาท
25	นายดาว หัวหาญ	91 หมู่ 6	กล้วย 1 ไร่ ไม้ตง 2 งาน	30,000 บาท 45,000 บาท

สรุปผลกระทบที่ช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ราษฎร ช้างป่าเริ่มออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎรอย่างจริงจัง เมื่อปี พ.ศ. 2537 พืชอาหารช้างที่ช้างกินเป็นประจำได้แก่ ข้าว ข้าวโพด กล้วย อ้อย มันสำปะหลัง ไม้ตง มะละกอ ข้าวเปลือกที่อยู่ตามทุ่งกลางของราษฎร พริก (ช้างจะเหยียบเล่น) มะเขือเทศ พริกทอง ลักษณะการกินอาหารพืชสวนพืชไร่ ช้างจะกินเป็นหย่อม ๆ จะไม่กินทั้งหมดเป็นไร่ ๆ ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงไม่สามารถคิดคำนวณเป็นพื้นที่เสียหายทั้งหมดเป็นจำนวนไร่หรืองานได้ มูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นคำนวณจากจำนวนผลผลิตที่สูญเสียตามความเป็นจริง ในปี พ.ศ. 2537 ราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ได้รับความเสียหายที่ช้างกินอาหารพืชสวนพืชไร่รวมทั้งสิ้น 60 ราย มูลค่าความเสียหายประมาณ 430,000 บาท

ส่วนที่ 4 ศึกษาสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ และสาเหตุที่ช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎร ใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การร่วมกระบวนการเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาช้างป่า การสัมภาษณ์เจาะลึก กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้นำทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ และ ผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำลำนางรอง ประธานกลุ่มอาสาพิทักษ์ป่าดงใหญ่ และเก็บข้อมูลจากบันทึกของหน่วยงานราชการ ชำจากหนังสือพิมพ์

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาในพื้นที่ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎรในพื้นที่ ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้แยกผลการศึกษา ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ คือ ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ ตัวแทนเครือข่ายผู้ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่า ตามตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและสาเหตุที่ช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎร

3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเสียหายที่ช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎร บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ จำนวน 3 หมู่ ที่ประสบปัญหาช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่เกือบทุกวัน ได้แก่ บ้านหนองบอน หมู่ที่ 8 บ้านฐานเจ้าป่า และบ้านคลองหิน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ช่วงปี พ.ศ. ที่ช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎร ในพื้นที่ ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลการศึกษาข้อมูล ด้านสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า

ส่วนที่ 4 ข้อที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุต่ำกว่า 30 ปี รองลงมาคือ 30-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป ตามลำดับ สถานภาพส่วนใหญ่สมรสแล้ว รองลงมาคือ โสด และหม้าย ตามลำดับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา รองลงมาคือระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับปริญญาตรีตามลำดับ อาชีพส่วนใหญ่ คือเกษตรกร รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง อาชีพค้าขาย อาชีพรับราชการ อาชีพอื่น ๆ และอาชีพแม่บ้านตามลำดับ รายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ คือ 3,000-4,999 บาท รองลงมาคือ 500-2,999 บาท 10,000 บาท และมากกว่า 10,000 บาทขึ้นไปตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

ส่วนที่ 4 ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ และสาเหตุที่ข้างป่า ออกมากินอาหารที่ไร่ของราษฎรในพื้นที่ พบว่าสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ เป็นสาเหตุทำให้ข้างป่าออกมากินอาหารที่ไร่ของราษฎร มีหลายสถานการณ์ปัญหา ดังนี้

4.2.1 การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อแสวงหาและขยายที่ดินทำกินของกลุ่มราษฎร ทั้งในและนอกพื้นที่ ซึ่งกลุ่มราษฎรดังกล่าว ที่อยู่ในพื้นที่ได้แก่ ชาวบ้านบ้านหนองบอน หมู่ที่ 8 และกลุ่มราษฎรในอำเภอโนนดินแดง นอกพื้นที่ ได้แก่กลุ่มราษฎรในอำเภออื่น ๆ ในจังหวัด บุรีรัมย์ และจังหวัดอื่น ๆ สถานการณ์ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนานถึงปัจจุบัน พบว่า ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเริ่มขึ้นก่อนปี พ.ศ. 2520-ปัจจุบัน สถานการณ์ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อแสวงหาและขยายที่ดินทำกินของกลุ่มราษฎรทั้งในและนอกพื้นที่ ดังตาราง 29 ต่อไปนี้

ตาราง 29 สถานการณ์ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อแสวงหาและขยายที่ดินทำกินของกลุ่มราษฎรทั้งในและนอกพื้นที่

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่	การแก้ไขปัญหา
ก่อนปี พ.ศ. 2520	- บริเวณบ้านหนองบอนในปัจจุบัน มีชาวบ้านเข้ามาทำมาหากิน ทำนา ทำไร่ หาของป่า ชาวบ้านที่เข้ามามีทั้งชาวบ้านในอำเภอโนนดินแดง และชาวบ้านจากพื้นที่อื่น ๆ คือ อำเภอปะคำ และตำบลทูลกระหม่อม ตั้งกระท่อมอยู่กระจัดกระจาย ช่วงนั้นมีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาล ทหารจึงให้ชาวบ้านร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ สภาพพื้นที่บ้านหนองบอนในอดีตเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญหลายสาย คือ คลองลำไผ่ทอง คลองโป่ง คลองมะนาว สภาพพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงจึงอพยพเข้าไปอยู่ในพื้นที่บ้านหนองบอนมากขึ้น มีการจับจองที่ดินทำกิน ทำนา ทำไร่ หาของป่า ล่าสัตว์	- รัฐบาลสนับสนุนให้ชาวบ้านเข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่า เพื่อร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์
ปี พ.ศ. 2521-2524	- รัฐบาลจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎร ที่บุกรุกป่าอย่างกระจัดกระจาย ให้รวมกันเป็นหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกการรักษาความมั่นคง ในสถานการณ์ที่มีการสู้รบกับคอมมิวนิสต์	
ปี พ.ศ. 2525-2530	- บริเวณบ้านหนองบอนในปัจจุบัน มีผู้อพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น และมาอยู่อย่างถาวร สร้างเป็นครอบครัว และ	

ตาราง 29 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่	การแก้ไขปัญหา
<p data-bbox="357 831 533 864">ปี พ.ศ. 2531-2536</p> <p data-bbox="357 1391 533 1424">23 ก.ย. พ.ศ. 2535</p>	<p data-bbox="569 495 1141 1865"> ขยายครอบครัวออกไป จำนวน 25 ครอบครัว มีบางส่วน ตั้งบ้านเรือนอยู่ภายนอกเขตพื้นที่การจัดสรร ได้แก่ บริเวณ หนองแสง และฝั่งคลองลำไทร ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านจาก ตำบลทูลบาน อำเภอปะคำ ช่วงปี 2530 ภัยคุกคามจากโจร เขมรเข้ามาในพื้นที่และปล้นชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ป่า ทาง ราชการจึงให้ชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าไปอยู่บ้านเดิมของคน ชั่วคราว เมื่อภัยเขมรสงบลงจึงค่อยกลับมาอยู่ในพื้นที่ - เมื่อภัยเขมรสงบลง ประชาชนกลับเข้ามาทำมาหากิน ถึง ที่ดินของตนเองและอยู่อาศัยเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ช่วงนี้ กลุ่มที่อ้างตนเองว่าเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ได้ชักชวนกัน เข้าไปจับจองและบุกรุกป่าป่าสงวนบริเวณรอบ ๆ หนอง ใหญ่สาวสอ ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหนองบอนประมาณ 3 กิโลเมตร ประชาชนบางกลุ่มหลงเชื่อ และได้ขอพินยอมจาก ทุกสารทิศ มีจำนวนกว่า 1 พันครัวเรือน ช่วงนั้นบ้านหนอง บอนเป็นเหมือนเมืองหน้าด่าน เป็นทางผ่านของผู้จับจอง ที่ดิน มีการติดต่อค้าขายกันอย่างเฟื่องฟู เพราะมีผู้คนเข้าออก ทุกวัน วันละหลายร้อยคน ขณะนั้นบ้านหนองบอนมี ประชากร 40 หลังคาเรือน มีได้เคลื่อนไหวและชายที่เดิน ทำกินเพิ่ม เนื่องจากทางราชการจัดสรรให้อยู่ในพื้นที่แล้ว - รายงานจากอำเภอละหานทรายว่า มีราษฎรประมาณ 50 คน เข้าร้องเรียนเกี่ยวกับที่ดินทำกินบริเวณหนองคล้า และ หนองใหญ่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติทับลาน - ป่าไม้จังหวัดบุรีรัมย์และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ ได้ ออกไปพิสูจน์พื้นที่บริเวณป่าหนองคล้า หนองใหญ่ พบ ราษฎรบ้านสุขสำราญ, บ้านทูลบาน, บ้านโคกไม้แดง ตำบล ทูลบาน อำเภอปะคำ ประมาณ 300 คน กำลังเตรียมการทำ ที่พักชั่วคราวบริเวณป่าดงถั่ว นำโดย นายคำ แสนเวียง, นายชุน โคตรวงศ์, นายพร้อม อำพันธ์, นายสุวรรณ ใจกล้า (หนังสืออำเภอละหานทราย ค่วนที่สุด ที่ บร. 0809/3579 ลงวันที่ 23 กันยายน 2535) </p>	

ตาราง 29 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่	การแก้ไขปัญหา
1-4 ก.พ. พ.ศ. 2536	- เจ้าหน้าที่ป่าไม้, ฝ่ายปกครอง, ตำรวจ,อส, และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทำการผลักดันราษฎรออกจากบริเวณป่าถลุงมาศ จำนวน 251 หลังคาเรือน และป่าตาดควาย จำนวน 40 หลังคาเรือน โดยใช้ยานพาหนะของทางราชการขนย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมเฉพาะตั้งของ เครื่องใช้ของราษฎร ส่วนไม้ที่ใช้ประกอบเป็นสิ่งปลูกสร้าง ได้ตรวจยึดไม้ของกลางส่งพนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป	
1 มี.ค. พ.ศ. 2536	-กรมป่าไม้ร่วมกับหน่วยเฉพาะกิจ นปท. 1,500 นาย ได้บุกกวาดล้างและจับกุมผู้บุกรุกป่าหนองใหญ่สวายสอ ผลักคั้นกลุ่มผู้บุกรุกกลับภูมิลำเนาเดิม สำหรับผู้ที่ไม่กลับภูมิลำเนาบางส่วนประมาณ 35 หลังคาเรือน ได้อาศัยอยู่กับญาติที่น้องที่บ้านหนองบอน บ้านหนองบอนมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 80 ครัวเรือน เกิดการพึ่งพาอาศัย ผสมกลมกลืน ทั้งทางด้านการประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม จนกลายเป็นชุมชนที่สามารถตั้งเป็นหมู่บ้านได้ ในขณะที่มีการกวาดล้างประชาชนออกนอกพื้นที่ แต่ปัญหาการบุกรุกยังไม่สิ้นสุด ยังมีการบุกรุกป่าเรื่อย ๆ ดังต่อไปนี้	- ปี พ.ศ. 2536 หน่วยทหารสันตินิมิตร์ ได้เข้ามาคลุกคลี ร่วมกับชาวบ้านบ้านหนองบอน ประมาณ 2 เดือนว่าอย่าหลงเชื่อกลุ่มผู้เข้าไปบุกรุกป่าหนองใหญ่สวายสอ ชาวบ้านหนองบอนให้ความร่วมมือ กับหน่วยงนราชการ
12 มี.ค. พ.ศ. 2536	- เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปผลักดันกลุ่มราษฎรบริเวณป่าหนองคล้า ,หนองแห่น,หนองใหญ่สวายสอ ให้ออกจากพื้นที่ แต่ได้รับการต่อต้านจากราษฎร โดยขู่ว่าจะเผารถยนต์ของทางราชการ หากทำการรื้อถอนและขนย้ายกระท่อมของราษฎรออกจากพื้นที่ คณะเจ้าหน้าที่พิจารณาเห็นว่า หากดำเนินการตามมาตรการที่กำหนดไว้ เหตุการณ์จะรุนแรงถูกลามใหญ่โต คณะเจ้าหน้าที่จึงได้ถอนกำลังกลับในวันเดียวกัน (หนังสือด่วนที่สุด ที่บร. 0009/6476 ลงวันที่ 23 มี.ค. 36)	

ตาราง 29 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่	การแก้ไขปัญหา
21 พ. ค. พ.ศ. 2536	- พล.ต.อ. ประทีป สันติประภพ รองอธิบดีกรมตำรวจได้	-23 มี.ค.ปีพ.ศ. 36
26 พ. ค. พ.ศ. 2536	เดินทางเข้าไปตรวจบริเวณป่าหนองคล้า,หนองแห่น,หนอง	จังหวัดบุรีรัมย์ได้ทำ
ปี พ.ศ. 2537	ใหญ่สาวสอ พบกับกลุ่มแกนนำหลายคน พร้อมสั่งให้	หนังสือขออนุมัติกรมป่า
ปี พ.ศ. 2540	เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายในกรณีที่มีการแผ้วถางป่า	ไม้เพื่อปิดกั้นเส้นทางเข้า-
16 มี.ค. พ.ศ. 2541	ใหม่, ทำให้ไม้แปรรูปและความผิดอื่นตามกฎหมาย	ออก บริเวณหนองคล้า,
	- เจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกับตำรวจ นปท.ได้ตรวจจับกุมราษฎร	หนองแห่น,ลำไจกง รวม
	จำนวน 5 คน บริเวณป่าใกล้เคียงกับหนองใหญ่สาวสอ	5 เส้นทาง ตาม ม. 19
	ส่งพนักงานสอบสวน สภ.ค.โนนดินแดง เนื่องจากเป็นการ	แห่ง พรบ.ป่าสงวน
	แผ้วถางป่าใหม่	แห่งชาติ พ.ศ.2507 กรม
	ในวันเดียวกันกลุ่มแกนนำและราษฎรประมาณ 250 คน	ป่าไม้อนุมัติให้ปิดล้อม
	ได้บุกเข้าแอ่งคว้ผู้ต้องหาทั้ง 5 คนจากอำเภอโนนดินแดง	เส้นทางได้ตามที่จังหวัด
	พร้อมทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่	ร้องขอ ทั้ง 5 เส้นทาง
	- ชาวบ้านบ้านหนองบอนได้ร่วมกันเรียกร้องให้มีการสร้าง	(หนังสือด่วนที่สุดที่ พร.
	ปัจจัยขั้นพื้นฐาน คือการติดตั้งระบบไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน และ	0009/6476 ลงวันที่ 23
	เรียกร้องหน่วยงานราชการให้มีการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่าง	มี.ค. 36
	เป็นทางการ	- จัดทำประกาศจังหวัด
	- ชุมชนบ้านหนองบอนเมื่อมีไฟฟ้าใช้แล้ว ก็มีผู้คนอพยพ	ตามมาตรา 25 แห่ง
	เข้ามาอยู่มากขึ้น พร้อมเสนอให้มีการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อ	พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ
	อำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียน จะได้ไม่ต้องไปเรียน	พ.ศ. 2507 ให้ราษฎรรื้อ
	หมู่บ้านอื่น	ถอนตั้งปลูกสร้างออก
	- หมู่บ้านหนองบอนได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ	จากป่าสงวนแห่งชาติ ป่า
	มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในวันที่ 3 มีนาคม ปี พ.ศ.	ดงใหญ่ ซึ่งมีผลบังคับใช้
	2541 หลังปี พ.ศ. 2541 กลุ่มราษฎรบ้านหนองบอนจะไม่	ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม
	บุกรุกพื้นที่ป่าที่มั่วเพราะทางการ ได้จัดพื้นที่ให้แล้ว ส่วน	2536 เป็นต้นไป
	ราษฎรที่มีที่ดินทำกินน้อย จะมีอาชีพเสริม คือ อาชีพรับจ้าง	

ตาราง 29 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่	การแก้ไขปัญหา
	<p>- สถานการณ์การบุกรุกเพื่อที่อยู่อาศัยและขยายที่ดินทำกินของราษฎรทั้งในและนอกพื้นที่ ปัจจุบันยังมีการบุกรุกและเกี่ยวข้องกับปัญหาการเช่าพื้นที่ป่าของบริษัทเอกชน เนื่องจากพื้นที่ป่าที่เกิดจากการเช่าของบริษัทเอกชน จำนวน 2 บริษัทที่หมดสัญญาเช่า กลุ่มราษฎรในพื้นที่อำเภอโนนดินแดงขออนุญาตเช่าพื้นที่ต่อจากบริษัท เนื่องจากเห็นว่าบริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ป่ามานานและเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเช่าต่อ แต่เกิดเหตุการณ์การบุกรุกพื้นที่เพื่อที่อยู่อาศัยและขยายที่ดินทำกินในพื้นที่ที่ราษฎรในเขตอำเภอโนนดินแดงขอเช่า ในช่วงเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมา ผู้ที่บุกรุกป่าส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัด ปัจจุบันกลายเป็นชุมชน และเกิดการจัดตั้งหมู่บ้านหลายจุด จำนวนคนที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่าปัจจุบันมีประมาณ 2,000 คน</p>	<p>- จัดทำประกาศจังหวัด ตามมาตรา 25 แห่ง พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ให้ราษฎรหรือเอกชนตั้งปลูกสร้างออกจากป่าสงวนแห่งชาติ ป่าดงใหญ่ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2536 เป็นต้นไป</p> <p>- 20 ม.ค.37 ว่าที่ ร.ต. ถวิล สุภาพเพชร พร้อมด้วยป่าไม้จังหวัดไปประชุมที่กองทัพบกที่ 2 เพื่อประสานนโยบายและกำหนดแนวทางปฏิบัติ</p> <p>- 1 ก.พ. 37 ว่าที่ ร.ต. ถวิล สุภาพเพชร ประธานเชิญประชุมหารือเพื่อเตรียมการดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้บุกรุก รวมทั้งการอพยพผู้บุกรุกออกจากเขตป่า ตามคำสั่ง อคร. ที่มอบหมายให้ผู้ช่วย อคร. ที่รับผิดชอบเขต 3 (บันทึก อคร. ลงวันที่ 28 ม.ค. 37)</p>

สรุปสถานการณ์ปัญหา การบุกรุกพื้นที่ป่าของชาวบ้านทั้งในและนอกพื้นที่กลุ่มราษฎรที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่าในอดีตและปัจจุบันต่างมีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกัน คือ ต้องการที่อยู่อาศัยและขยายที่ดินทำกินในพื้นที่ป่า สถานการณ์ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าในอดีตของราษฎรมีปัจจัยเกื้อหนุนในด้านนโยบายของรัฐบาล คือรัฐบาลสนับสนุนเพื่อเป็นการบุกเบิกพื้นที่ป่า เพื่อร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จึงได้รับการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ และได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน และนโยบายการสนับสนุนให้ราษฎรปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง จึงเป็นปัจจัยเสริมให้ราษฎรต้องการพื้นที่ในการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ในสมัยนั้นนอกจากจะมีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แล้ว ราษฎรที่อยู่ในพื้นที่ป่ายังได้รับการคุกคามจากโจรเขมรที่เข้ามาปล้นจี้ทรัพย์สิน จึงมีการอพยพเข้าออกจากป่า เมื่อภัยเขมรยุติลง ราษฎรจึงได้เข้าไปอยู่ในป่าอย่างถาวร และ ต่อมาจึงได้มีการขอจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ

สถานการณ์การบุกรุกพื้นที่ป่าของราษฎรทั้งในและนอกพื้นที่ในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ในการบุกรุกเช่นเดียวกับอดีต คือ ต้องการที่อยู่อาศัย และต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม แต่สถานการณ์ด้านกฎหมายไม่เอื้ออำนวย คือกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร เช่นกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 เจตนารมณ์ของกฎหมายเมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะมีการเพิ่มพื้นที่ป่า แต่ เน้นการปลูกไม้เศรษฐกิจเพื่ออุตสาหกรรมเยื่อกระดาษและส่งออก คำว่า ป่า ในระบบกฎหมายจึงผิดเพี้ยนจากสภาพความเป็นจริง เพราะมองเห็นประโยชน์ของป่าเพียงแค่อ่อนไม้ที่จะทำรายได้ให้แก่ประเทศ ทะเลยมิติทางด้านสังคมพืช สังคมสัตว์ของป่าฝนเขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่มีคุณค่ามหาศาลต่อมวลมนุษยชาติ ทะเลยมิติของภูมิปัญญาของคนเกี่ยวกับป่า ระบบความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ราษฎรที่เข้ามาบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นราษฎรที่อยู่ต่างจังหวัด และถูกชักชวนจากผู้หวังประโยชน์ให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ป่าโดยไม่ทราบข้อเท็จจริง และเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับราษฎรที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ป่าในสถานการณ์ปัจจุบัน

4.2.2 ปัญหาการสัมปทานพื้นที่ป่า จากการศึกษาปัญหาที่สำคัญของการสัมปทานพื้นที่ป่าพบว่าในสมัยก่อนรัฐบาลมีนโยบายในการสัมปทานป่า การสัมปทานป่าในพื้นที่ป่าดงใหญ่เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2509 ผู้ที่เข้ามาสัมปทานไม้ได้แก่บริษัทเอกชน สาเหตุหนึ่งของการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดงใหญ่ มาจากยุทธวิธีในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ตามนโยบายเพื่อความมั่นคงของกองทัพ พร้อมกันนั้นกองทัพได้ดำเนินกลยุทธ์เปิดป่าบางส่วน

เพื่อให้ประชาชนเข้าไปทำมาหากินครอบครัวละ 7-8 ไร่ และ เพื่อเป็นแนวปรากฏการต่อต้านการก่อการร้ายตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

เมื่อสัมปทานป่าไม้ได้ประมาณ 3-4 ปี และต่อมาก็มีการสัมปทานไม้เล็ก ๆ เพื่อใช้ทำประโยชน์ในการเผาถ่านขาย ทำให้พื้นที่ป่าโล่งเตียนกลายเป็นป่าเสื่อมโทรม

ต่อมา ก็เริ่มมีชาวบ้านเริ่มอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาจับจองที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคงใหญ่ด้านอำเภอโนนดินแดง มีการอยู่อย่างกระจัดกระจายตามพื้นที่ทำกินและเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ยกตัวอย่าง เช่น

ปี พ.ศ. 2522-2524 รัฐบาลมีโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงตามแนวชายแดน มีกองทัพอากาศที่ 2 กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน ภาคที่ 2 (กอ.รมน.) และกรมป่าไม้ นำชาวบ้านเข้ามาจัดตั้งหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น มีการจัดสรรที่ดินให้ครอบครัวละ 16 ไร่ โดยรัฐให้สิทธิการทำกิน (สทก.) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2522 รัฐบาลช่วยเหลือราษฎรให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ให้ทำกินแบบมรดกตกทอดแก่ทายาทได้ แต่ห้ามจำหน่ายถ่ายโอน ทั้งนี้ตามนโยบาย 16 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2518) ซึ่งได้จัดที่ดินให้ครอบครัวละไม่เกิน 20 ไร่ หากมีพื้นที่ส่วนเกินจะอนุญาตได้อีกไม่เกิน 35 ไร่ แต่ต้องปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น แต่ทางราชการจะไม่ได้จัดตั้งสาธารณูปโภคให้ (สมนึก ปิศยา, สัมภาษณ์ : 2552)

ปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลมีนโยบายในการยกเลิกสัมปทานไม้เนื่องจากประสบปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติ (แสนή จามริก และยศ สันตสมบัติ, 2536 :111)

สรุป การสัมปทานป่าในพื้นที่ป่าคงใหญ่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 ซึ่งเป็นการสัมปทานไม้เพื่อส่งออก ไม้ใหญ่ในพื้นที่ป่าคงใหญ่ถูกตัด เหลือเพียงไม้เล็ก ๆ ที่อยู่กระจัดกระจายทั่วป่า และต่อมาก็ยังมีการสัมปทานไม้เล็ก ๆ ให้แก่กลุ่มนายทุน กลุ่มราษฎร ทำให้พื้นที่ป่าไม้เหลือความอุดมสมบูรณ์ การสัมปทานป่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ป่าไม้หมดจากพื้นที่ป่าคงใหญ่ ป่าไม้ที่เห็นในปัจจุบันเป็นป่ารุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นหลังการสัมปทานป่า และชุมชนที่เข้าไปตั้งรกรากในพื้นที่ป่าคงใหญ่เกิดขึ้นหลังการสัมปทานป่า ในปัจจุบันกลายเป็นหมู่บ้าน หลายหมู่บ้านอยู่บริเวณพื้นที่ป่า และเริ่มเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมากขึ้น จากการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ และเน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่อยู่ติดกับแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ช้างออกมาหากินอาหารพืชไร่ของชาวบ้านในระยะเวลาต่อมา

4.2.3. การเช่าพื้นที่ป่า จากการศึกษา พบว่า พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคงใหญ่ มี

บริษัทเอกชนเข้ามา ทำประโยชน์ในพื้นที่ หลายบริษัท ผู้วิจัยและทีมงานวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อมูลที่ได้เกิดจากการสัมภาษณ์

ผู้เข้าร่วมประชุม ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์
 กลุ่มนำสำนางรอง มีการบันทึกข้อมูลจากการประชุม การสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลประกอบจาก
 รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
 บริษัทเอกชนที่เข้ามาทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าดงใหญ่ มีจำนวน 8 บริษัท ดังตาราง 30 ต่อไปนี้

ตาราง 30 การใช้ประโยชน์ของบริษัทเอกชนในพื้นที่ป่าดงใหญ่

ปี พ.ศ.	ชื่อบริษัท	ระยะเวลาอนุญาต	จำนวนพื้นที่
2528	บุรีรัมย์ทำไม้ จำกัด	1 ตุลาคม 2529 ถึง 28 พ.ศ. 2559	3,902 ไร่
2529	บริษัทวนเกษตรไทย จำกัด	1 ตุลาคม 2529 ถึง 28 พ.ศ. 2559	9,100 ไร่
2530	บริษัทสวนป่าไม้สยาม จำกัด	9 มกราคม 2530 ถึงอายุอนุญาต 8 ม.ค 2560	969 ไร่
2531	บริษัทนางรอง อุตสาหกรรม จำกัด	9 มี.ย. 2531 ถึง มี.ย. 2546	2,830 ไร่
2537	บริษัทปลูกสร้างสวนป่า บุรีรัมย์ จำกัด ต่อสัญญา 26 เม.ย. 2537 ถึง 25 เม.ย. 2552	พฤษภาคม 2537 ถึง 5 พฤษภาคม 2552	2,255 ไร่ 2,045 ไร่
2537	บริษัทปลูกสร้างสวนป่า วนเกษตรไทย จำกัด	6 พฤษภาคม 2537 ถึง 5 มกราคม 2552	8,415 ไร่
2537	บริษัทปลูกสร้างสวนป่า นางรอง จำกัด	6 พฤษภาคม 2537 ถึง 5 พฤษภาคม 2552	2,005 ไร่

ที่มา : (เอกสารบันทึกการประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลสำนางรองปี พ.ศ. 2540)

สรุปจากตาราง 30 หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ หรือ องค์การบริหารส่วนตำบลได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ จำนวน 8 บริษัท ซึ่งได้แก่ บริษัททำไม้จำกัด บริษัททวนเกษตรไทย จำกัด บริษัทสวนป่าไม้สยาม จำกัด บริษัทนางรองอุตสาหกรรม จำกัด บริษัทปลูกสร้างสวนบุรีรัมย์ จำกัด บริษัทปลูกสร้างสวนป่าวนเกษตรไทย จำกัด บริษัทปลูกสร้างสวนป่านางรอง จำกัด และ บริษัทปลูกสร้างสวนป่าละหานทราย จำกัด มีเนื้อที่รวมกันประมาณ 23,746 ไร่ พืชที่ปลูกในพื้นที่ ได้แก่ ยูคาลิปตัส ต้นสัก และยางพารา ซึ่งใช้ระยะเวลาในการปลูกเป็นเวลานานหลายสิบปี ได้สร้างปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนใน 26 หมู่บ้านในพื้นที่ตำบลนางรอง ตำบลโนนดินแดง และตำบลส้มป่อย ประชาชนในพื้นที่อำเภอโนนดินแดงมิได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องมิให้ต่ออายุการเช่าของบริษัท คือบริษัทนางรองอุตสาหกรรม และบริษัททวนเกษตรไทย จำกัด

สถานการณ์ปัญหาการเช่าพื้นที่ป่าของบริษัทเอกชน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของป่าดงใหญ่ ประชาชนส่วนใหญ่ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเช่าพื้นที่ป่าของบริษัทเอกชนที่มีสัญญาเช่าหลายสิบปีในแต่ละบริษัท ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำที่เคยไหลตามธรรมชาติไม่มีอีกต่อไป สภาพดินเสื่อมโทรม และส่งผลกระทบต่อช้างป่าในพื้นที่ป่าดงใหญ่ ทำให้ช้างออกมาหากินอาหารนอกป่า จากสภาพปัญหารวมทั้งปัญหาช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร ประชาชนส่วนใหญ่ทราบสาเหตุที่ช้างป่าออกจากป่า เนื่องจากประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ที่ติดตามสถานการณ์ปัญหาโดยตลอด และมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องสิทธิในการจัดการทรัพยากร การอนุญาตให้มีการต่อสัญญาเช่าพื้นที่ให้แก่บริษัทเอกชนทั้งหมดสัญญาเช่าแล้ว จึงเกิดความขัดแย้งในพื้นที่ สถานการณ์การเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับสิทธิในการจัดการทรัพยากร เกี่ยวกับปัญหาช้างป่าที่ออกมาหากินอาหารนอกป่า และมีการเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ราษฎรในพื้นที่ตำบลนางรอง ดังนี้

ตัวอย่างการเคลื่อนไหวของประชาชน เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกการเช่าพื้นที่ป่า และมีวัตถุประสงค์ในการเรียกร้องดังต่อไปนี้

1. ขอให้ยกเลิกสัญญาการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงใหญ่ของภาคเอกชนทั้งหมดอายุสัญญาเช่า จำนวน 2 บริษัท
2. นำพื้นที่ที่ไม่ต่ออายุสัญญาเช่าทำประโยชน์ มาจัดสรรให้ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกิน และประชาชนที่มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ

ในวันที่ 24 พฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2547 คณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่า จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา เรื่อง “สัญญาเช่าพื้นที่ป่า สงวนควรจัดอย่างไรให้เป็นธรรม” ณ ห้องประชุมสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีผู้ร้องจากอำเภอโนนดินแดงจังหวัดบุรีรัมย์ และประชาชนจากพื้นที่ที่มีปัญหาดังกล่าวเข้าร่วมประชุม โดยมีข้อเสนอแนะร่วมกันให้ยกเลิกการอนุญาตภาคเอกชนเช่าทำสวนป่าในเขตป่า สงวนแห่งชาติทั่วประเทศ และพิจารณาจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกิน และประชาชนที่มีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ รวมทั้งพิจารณาพื้นที่บางส่วนให้เป็นป่าชุมชน

สรุปตามบันทึกรายงานการประชุมของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ 7 ตามบันทึกรายงานการประชุมคณะทำงานแก้ไขปัญหาล่าช้า กรณีการเช่าพื้นที่ป่า อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันไม่ให้ทางราชการต่ออายุหนังสืออนุญาตให้กับบริษัทเอกชน และไม่นำพื้นที่มาจัดสรรให้แก่ราษฎร แต่ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ ในส่วนภาครัฐเสนอว่าไม่ให้มีการจัดสรรใด ๆ ในพื้นที่ ให้คงสภาพป่าสงวนแห่งชาติไว้ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแล

ตัวอย่างสถานการณ์การเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการคัดค้านบริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ป่า สามารถเรียงตามลำดับดังตาราง 31 ต่อไปนี้

ตาราง 31 สถานการณ์ปัญหาการเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการคัดค้านบริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ป่า

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา
ปี พ.ศ. 2539	-ประชาชนชาวตำบลลำนางรอง ตำบลโนนดินแดง และตำบลสัมปอญ ได้ติดตามสถานการณ์ปัญหาการที่หน่วยงานรัฐ ได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ป่าเพื่อปลูกสวนป่า เป็นระยะเวลาอันได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างปัญหาให้แก่ประชาชนจำนวน 26 หมู่บ้าน เช่นการกลบสระหนองน้ำธรรมชาติเพื่อปลูกยูคาลิปตัส การใช้สารเคมีฆ่าหญ้าและทำลายคอกยูคาลิปตัส การขุดร่องในสวนป่ายูคาลิปตัสขนาดลึก 30-300 เซนติเมตร กว้าง 150-300 เซนติเมตร ทำให้มีการกักน้ำคั่งทางปลายทาง ไม่มีน้ำไหล ลำน้ำคั่งเงินแห้งเกิดสารเคมีคั่งค้างในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมอบหมายให้คณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่า ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2545
4 มิ.ย. พ.ศ. 2546	- ประชาชนชาวตำบลลำนางรอง ตำบลโนนดินแดง และตำบลสัมปอญ ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิ	

ตาราง 31 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา
9 เม.ย. พ.ศ. 2546	<p>มณฑลชนแห่งชาติ เรื่อง "การคัดค้านการอนุญาตให้เอกชนเช่าสวนป่า ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคงใหญ่ (สืบเนื่องจากช่วงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 บริษัททั้งสองบริษัทอื่นหนังสือขอเช่าพื้นที่ป่าจากองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำนางรอง ในที่ประชุมมีมติให้บริษัทสองบริษัทเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าต่อ</p> <p>- ต่อมาเมื่อ ชาวบ้านในตำบลถ้ำนางรองอื่นหนังสือต่อประธานองค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำนางรองคัดค้านมติ อบต.ถ้ำนางรองที่เห็นชอบให้บริษัทเอกชนเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าต่อพร้อมรายชื่อผู้คัดค้านจำนวน 1,773 คน) แต่การคัดค้านของประชาชนไม่เป็นผลเนื่องจาก อบต.ถ้ำนางรองมีมติไม่ทบทวนมติเดิมเป็นผลให้ประชาชนในอำเภอโนนดินแดง ยื่นหนังสือร้องเรียนต่อ นายกร ทวีรังสี รองนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น นายสรอรรถ กลิ่นประทุม รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกให้สัญญาการอนุญาตให้เอกชนเช่าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคงใหญ่ แล้วนำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดสรรให้กับประชาชนมาจัดสรรให้ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินและที่ดินทำกินไม่เพียงพอ</p>	<p>- 10 สิงหาคม พ.ศ. 2546 คณะอนุกรรมการฯ ร่วมประชุมเวทีชาวบ้านเรื่อง "ยกเลิกให้เอกชนเช่าพื้นที่ป่ามาที่ดินมาจัดสรรให้คนจน" กับประชาชนในอำเภอโนนดินแดง ผู้แทนหน่วยงานราชการต่าง ๆ ผู้แทนรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 500 คน โดยคณะอนุกรรมการฯ สนับสนุนการไม่ต่อสัญญาเช่าทำประโยชน์ของพื้นที่สวนป่าทั้งสองแปลงที่หมอลาย</p>
7 ส.ค. พ.ศ. 2546	<p>- ชาวบ้าน 30 คน เข้าร่วมประชุมตามหนังสือของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่ บร.0013/ว 3611 ลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2546 ตามคำสั่งนายกร ทวีรังสี รองนายกรัฐมนตรี โดยมีนายอำเภอโนนดินแดงเป็นประธานการประชุมแก้ปัญหา ซึ่งนายตำรวจโนนดินแดงบางรายพยายามขูดไถ่เกลี้ยให้มีการตกลงผลประโยชน์กันระหว่างชาวบ้านและบริษัทสวนป่า</p>	<p>- 2 กรกฎาคม 2546 คณะทำงานของรัฐมนตรี ว่า การกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พันเอกทรงบุญ วุฒิวงศ์ ตรวจสอบสภาพพื้นที่พบว่ามีการขูดไถ่ประมาณ 50-300 เฮกตาร์ กว้างประมาณ 150-320 เฮกตาร์ มีการถมคลองลำน้ำ การใช้สารเคมีเพื่อปราบวัชพืชรบริเวณแปลงภูคาถูปัต</p>

ตาราง 31 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา
10 ต.ค. พ.ศ. 2546	<p>- ประชาชนอำเภอโนนดินแดงประมาณ 500 คน จัดเวทีชาวบ้าน เรื่อง “เลิกการให้บริษัทเอกชนเช่าพื้นที่นำที่ดินมาจัดสรรให้คนจน” ที่วัดบ้านด่านางรอง ตำบลด่านางรอง โดยมีผู้แทนจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะอนุกรรมการด้านที่ดินและน้ำ (ปัจจุบันคือ คณะอนุกรรมการสิทธิในการจัดการที่ดินและป่า) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 เข้าร่วม มีข้อสรุปร่วมกันจากเวทีว่าจะไม่มีการต่อไปอนุญาตการเช่าทำสวนป่าที่หมคอาชุกการเช่าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงใหญ่ และให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมารับผิดชอบ</p>	
16 ต.ค. พ.ศ. 2546	<p>- มีการประชุมโดยผู้อำนวยการสำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ที่ 7 เป็นประธาน โดยมีได้มีหนังสือให้ชาวบ้านทราบ ที่ประชุมมีมติแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมา 1 ชุด โดยมีหัวหน้าสำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7 สาขาโนนดินแดงเป็นประธาน เพื่อตรวจสอบพื้นที่หมคอาชุกสัญญาเช่าและลงทะเบียนการจัดสรรที่ดินในพื้นที่สวนป่า ประกอบด้วยตัวแทนฝ่ายรัฐ 10 คน ตัวแทนชาวบ้าน 1 คน นักพัฒนาองค์กรเอกชน 1 คน</p>	
ต.ค. พ.ศ. 2552	<p>- กลุ่มราษฎรทั้งในและนอกพื้นที่ ประมาณ 200 คน มุกรุกเข้าไปอยู่ในพื้นที่ป่าที่หมคเขตสัมปทาน เป็นราษฎรที่มาจากจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ เป็นชาวบ้านในพื้นที่ประมาณ 10 % และชาวบ้านนอกพื้นที่ 90 % กระจายอยู่ตามจุดต่างๆ จำนวน 5 จุด ได้แก่</p>	<p>-เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่, เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำจระเข้มาก, เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำสนามบิน, เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่า</p>

ตาราง 31 (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี	สถานการณ์ปัญหา	แนวทางการแก้ไขปัญหา
ค.ศ. พ.ศ. 2552	<ol style="list-style-type: none"> 1. บริเวณบุถาควน 2. บ้านตลาดควาย 3. บริเวณสะพานหิน 4. บริเวณคลองหิน 5. บริเวณบ้านเก่าบาท <p>- กลุ่มราษฎรนอกพื้นที่อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น จำนวนประมาณ 2,000 คน ตามจุดต่าง ๆ 5 จุดข้างต้น และตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่เพิ่มอีก 1 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านพะวันชัย มีการก่อตั้งเข้มแข็ง มีการตรวจตราความเรียบร้อยของหมู่บ้าน และห้ามเจ้าหน้าที่เข้าไปในหมู่บ้าน</p>	<p>อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด, เจ้าหน้าที่วนอุทยานเขากระโดง, ทหาร, คนชดประมาณ 200 นายเข้า ครึ่งกำลังเพื่อเตรียมจับได้ราษฎรออกจากพื้นที่ป่าทั้งหมด เขตสัมปทาน</p>

สรุปจากตาราง 31 สถานการณ์ปัญหาการเรียกร้องของประชาชนให้ยกเลิกการเช่าพื้นที่ป่าของบริษัทเอกชนในพื้นที่ตำบลถ้ำนางรอง และสถานการณ์ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าทั้งหมด สัญญาเช่าของบริษัทเอกชน เริ่มต้นการเรียกร้องเนื่องจากประชาชนในพื้นที่ จำนวน 26 หมู่บ้าน ประสบกับปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่นการก่อกองน้ำธรรมชาติเพื่อปลูกยูคาลิปตัส การใช้สารเคมีฆ่าหญ้าและทำลายคอกยูคาลิปตัส การขุดร่องในสวนป่ายูคาลิปตัสขนาดลึก 30-300 เซนติเมตร กว้าง 150-300 เซนติเมตร ทำให้มีการกักน้ำคั่งทางปลายทาง ไม่มีน้ำไหล ลำน้ำคั่งเงินแห้ง เกิดสารเคมีคั่งในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ จึงได้มีการเรียกร้องให้ยกเลิกการเช่าพื้นที่ป่าของบริษัทเอกชนดังกล่าวทั้งหมดสัญญาเช่า และให้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเช่าพื้นที่ป่าแทนบริษัทเอกชน สำหรับประชาชนที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน และประชาชนที่ต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม สำหรับเพาะปลูกพืชทางการเกษตร

สถานการณ์ในปัจจุบัน พบว่า มติเดิมที่ไม่ต่อสัญญาเช่าของบริษัทเอกชนได้ยกเลิกให้บริษัทเอกชนเช่าพื้นที่ต่อ และให้ประชาชนเช่าพื้นที่เป็นจำนวน ครั้งหนึ่งของบริษัท ยังมีได้มีการดำเนินการต่อเนื่องจากประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนที่เคยเป็นพื้นที่เช่าของ

บริษัทเอกชนที่หมดสัญญาเช่าจากประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ และอพยพมาจากที่อื่น เป็นการปลูกสร้างที่พักอาศัย และก่อตั้งเป็นชุมชนหลายจุด มีกองกำลังจากหน่วยงานราชการเข้า ครึ่งกำลังในพื้นที่เพื่อผลักดันให้ประชาชนออกจากพื้นที่ป่า และยังเป็นสถานการณ์ปัญหาในปัจจุบัน

ราษฎรบางรายเป็นราษฎรที่ยากจนจริง ไม่มีที่ดินทำกิน และต้องการแสวงหาที่ดินทำกินใหม่ บางรายเป็นกลุ่มราษฎรที่มีที่ดินทำกินอยู่แล้ว แต่ต้องการขยายที่ดินทำกินเพิ่ม เพื่อทำการเกษตร เช่นต้องการปลูกพืชไร่ เช่นข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง บางรายเป็นกลุ่มราษฎรที่แสวงหาผลประโยชน์โดยการเข้ามาอยู่ในพื้นที่ป่าจับจองเป็นที่พักอาศัยชั่วคราว หลังจากนั้นก็จะทำการบุกรุกป่าต่อเพื่อแสวงหา และขยายพื้นที่ให้แก่กลุ่มชาวบ้านที่ไม่ทราบข้อเท็จจริง ขายในราคาถูก และหลอกว่าหน่วยงานราชการมอบที่ดินให้ราษฎรทำกิน บางครั้งหลอกให้ชาวบ้านที่ไม่ทราบข้อเท็จจริงเสียเงินก่อนเข้าพื้นที่เป็นค่าติดต่อบริษัทงานเรื่องที่ดินกับเจ้าหน้าที่ สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ หน่วยงานราชการจะใช้วิธีแก้ปัญหาโดยผลักดันราษฎรออกจากพื้นที่และส่งกลับภูมิลำเนาเดิม (สงวน จันทร์สุรย์, สัมภาษณ์ : 2552)

4.2.4. การคัดค้านเข้าสู่พื้นที่ป่าจากการศึกษา พบว่า เมื่อมีการสัมปทานป่าคงใหญ่ ได้มีการคัดค้านถูกรังเข้าสู่เขตป่า แต่เมื่อมีการเข้าพื้นที่ป่าในปี พ.ศ. 2528 กิจกรรมการคัดค้านเข้าสู่เขตป่าจึงมีมากขึ้น บริษัทเอกชนที่เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่ามีจำนวน 8 บริษัท ได้คัดค้านเข้าสู่เขตป่าเพื่อล่าเลี้ยงไม้ออกจากป่า เพื่อความสะดวกในการล่าเลี้ยงไม้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไม้ยูคาลิปตัส นอกจากไม้จะถูกล่าเลี้ยงออกจากป่าสะดวกมากขึ้น การมีรถเข้าออกในพื้นที่ป่า ยังเป็นการรบกวนช้างป่าและสัตว์ป่าอื่น ๆ ทำให้ช้างหากินลำบาก และต้องคอยหลบซ่อนเพราะกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้น (สงวน จันทร์สุรย์, สัมภาษณ์ :2552)

สรุป กิจกรรมการคัดค้านเข้าสู่เขตป่า เพื่อล่าเลี้ยงไม้ออกจากป่า เป็นผลให้ป่าแบบธรรมชาติถูกลักลอบตัด และสะดวกในการล่าเลี้ยงไม้ออกจากป่ามากขึ้น ไม้จากการเข้าพื้นที่ป่าส่วนใหญ่ได้แก่ยูคาลิปตัส

4.2.5. กิจกรรมการปลูกพืชเศรษฐกิจ กิจกรรมการปลูกพืชเศรษฐกิจของราษฎร ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ จำนวน 15 หมู่บ้าน ซึ่งพืชเศรษฐกิจดังกล่าวจะปลูกบริเวณรอยต่อของพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย พืชทองแดงโม บริเวณที่ปลูกพืชเศรษฐกิจของราษฎรเมื่อก่อนมีสภาพเป็นป่า ค่อมามีราษฎรเข้าไปอยู่อาศัย และขยายพื้นที่ป่าเป็นที่ทำกิน เน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อส่งออก จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การอภิปรายกลุ่ม พบว่า พืชเศรษฐกิจดังกล่าว เป็นพืชที่ช้างชอบกิน ช้างมีนิสัยคล้าย ๆ คน คือมักจะคิดใจในรสชาติของอาหาร เมื่อช้างได้กินอาหารที่รสชาติแปลกไปจาก

เดิม และมีรสชาติอร่อยกว่าอาหารตามธรรมชาติที่อยู่ในป่า ช้างจะออกมาหากินอาหารนอกป่าเรื่อย ๆ และจะมากินบริเวณที่เคยกินเป็นประจำ และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงที่มีพืชเศรษฐกิจ ลักษณะการกินอาหารของช้าง จะกินเป็นหย่อม ๆ ไม่กินทั้งหมด กินพออิ่มและจะกลับเข้าป่าเมื่อกินอาหารอิ่มแล้ว พืชเศรษฐกิจที่ได้รับความเสียหายจากช้างป่ามากที่สุดมี 5 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง แดงกวา ขางพารา

สรุปกิจกรรมการปลูกพืชเศรษฐกิจของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ ทั้ง 15 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่บริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างป่ากับพื้นที่ทำกิน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ช้างป่าออกมาหากินอาหารนอกป่า เนื่องจากช้างคิดใจในรสชาติของอาหาร แม้ว่าพืชอาหารช้างในพื้นที่ป่ายังคงมีอยู่ จากการสำรวจของทีมวิจัย พบว่า พืชอาหารช้างในพื้นที่ป่าคงใหญ่ มีจำนวน 85 ชนิด ซึ่งมีอยู่กระจัดกระจายทั่วป่า ช้างป่ายังใช้ประโยชน์จากพืชอาหารช้างดังกล่าว แม้ว่าสภาพป่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปมากจากป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ กลายเป็นป่าที่เสื่อมสภาพ และมีพืชชนิดใหม่เกิดขึ้น คือยูคาลิปตัส ขางพารา และต้นสัก แต่พืชอาหารช้างก็ยังคงมีอยู่ แต่จะไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนเมื่อก่อน ปัจจัยในการดำรงชีวิตของช้างในพื้นที่ป่าลดลง ไม่ว่าจะเป็นคนไปขัง แหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของช้าง ช้างป่าจึงออกมาหากินอาหารนอกป่า กินน้านอกป่า แม้ว่าจะยังคงมีอาหารตามธรรมชาติในพื้นที่ป่าก็ตาม

4.2.6 กิจกรรมการฉีดพ่นสารเคมีในแปลงยูคาลิปตัส กิจกรรมการฉีดพ่นสารเคมีในแปลงยูคาลิปตัส เป็นกิจกรรมของบริษัทเอกชนที่ทำการเข้าพื้นที่ป่า เป็นสารเคมีฆ่าหญ้า ประเภท ไกรโฟเสต 48 ซึ่งมีการใช้เป็นจำนวนมากและมีปริมาณเข้มข้น เพื่อฉีดฆ่าดอยยูคาลิปตัส และวัชพืชที่อยู่รอบ ๆ ยูคาลิปตัส จากการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นในสวนป่าส่งผลให้มีสารเคมีไหลไปปนเปื้อนในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ช้างป่าและสัตว์ป่าอื่น ๆ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติได้ ช้างจำเป็นต้องออกมาหากินน้านอกพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเป็นแหล่งน้ำของราษฎรใกล้พื้นที่ป่า

(สมนึก ปิศา, สัมภาษณ์ : 2551)

4.2.7 กิจกรรมการปรับพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ กิจกรรมการปรับพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมของบริษัทเอกชนที่เข้าพื้นที่ป่า เดิมพื้นที่ป่ามีสภาพป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินของสัตว์ป่า เช่น ช้าง กระทิง เก้ง วัวแดง จากการสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับกิจกรรมการปรับพื้นที่ป่าที่ส่งผลกระทบต่อช้างป่าและสัตว์ป่าอื่น ๆ พบว่า กิจกรรมการปรับพื้นที่ป่าได้ทำลายแหล่งอาหารที่สำคัญตามธรรมชาติ กิจกรรมการปลูกพืชยูคาลิปตัสทำให้ดินขาดความชุ่มชื้นขาดความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารที่จำเป็นต่อพืช ดินโป่งที่เป็นสารอาหารที่จำเป็นสำหรับช้างและสัตว์ป่าอื่น ๆ ถูกทำลายเนื่องจากการไถปรับพื้นที่ กิจกรรมการขุดร่อง

ในสวนป่ายูคาลิปตัส ขนาดเล็ก 30-300 เฮกตาร์ กว้าง 150-300 เฮกตาร์ เพื่อกักเก็บน้ำหล่อเลี้ยงยูคาลิปตัส เกิดผลกระทบต่อช้างป่า ทำให้ช้างตกหลุมได้รับบาดเจ็บ

กิจกรรมการปรับพื้นที่ป่า เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทยูคาลิปตัส ยางพารา และต้นสัก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพืชเศรษฐกิจประเภทยูคาลิปตัส ได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อช้างป่า เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเคยเป็นที่ที่ช้างเคยเดินหากินมาก่อน เมื่อมีการปรับพื้นที่ จึงเกิดผลกระทบต่อช้างป่า และทำให้ช้างป่าต้องเปลี่ยนเส้นทางหากิน

ส่วนที่ 4 ข้อที่ 3 ประเมินความเสียหายของพืชไร่ของราษฎร

จากการสำรวจความเสียหายของพืชไร่ของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าของที่มวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำไปใช้สำหรับการเก็บข้อมูลด้านพืชเศรษฐกิจที่ได้รับความเสียหายจากช้างป่าออกมากินอาหารพืชไร่ของราษฎรในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ บ้านหนองบอน หมู่ที่ 8 บ้านฐานเจ้าป่า หมู่ที่ 12 และบ้านคลองหิน หมู่ที่ 9 โดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบจากช้าง จำนวน 3 หมู่บ้าน แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ คำนวณความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ เปรียบเทียบข้อมูลพืชแต่ละชนิดกับค่าเฉลี่ยที่เป็นมาตรฐานของพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิด ดังตาราง 32 ต่อไปนี้

ตาราง 32 ผลการประเมินความเสียหายพืชไร่ของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าใน
พื้นที่ตำบลลำปางรอง บ้านหนองบอนหมู่ที่ 8 บ้านฐานเจ้าป่าหมู่ที่ 12 บ้านคลองหินหมู่ที่ 9

ลำดับ ที่	ชนิดของพืช	พื้นที่ เสียหาย (ไร่)	มูลค่าความเสียหาย (บาท)		รวมประมาณการค่า ความเสียหาย (บาท)	หมายเหตุ
			ด้านการลงทุน	ด้านผลผลิต		
1	ข้าว	18	35,000	141,120	176,120	คิดเฉลี่ย 560 กก./ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยข้าวโพด ของภาค
2	ข้าวโพด	6	13,000	32,994	45,994	คะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 846 กก./ไร่ เฉลี่ยผลผลิตมัน
3	มันสำปะหลัง	14	28,000	83,300	111,300	สำปะหลัง จ.บุรีรัมย์ เท่ากับ 3.5 กก./ต่อไร่ คิดค่าเฉลี่ยผลผลิต
4	แตงกวา	6	34,800	54,000	88,800	แตงกวาไร่ละ 9,000 บาท
5	ยางพารา	350 ต้น	7,000	-	-	
รวม				117,800	311,414	

*หมายเหตุ ราคาประเมินความเสียหาย ข้าวกิโลกรัมละ 14 บาท ข้าวโพด คิดราคาปกติราคา+
กิโลกรัมละ 6.50 บาท มันสำปะหลังราคาประกัน 1.70 บาท ต่อ 1 กิโลกรัม

สรุปจากตาราง 32 ราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการทำลายพืชไร่ ของช้างป่าในเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ในพื้นที่ตำบลลำปางรอง ซึ่งมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 15 หมู่บ้าน มี
หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ 3 หมู่บ้านหลัก คือ บ้านฐานเจ้าป่า บ้านหนองบอน และบ้านคลอง
หิน โดยมีพืชเศรษฐกิจที่ได้รับความเสียหาย ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง แตงกวา และ
ยางพารา คิดมูลค่า การลงทุนรวมทุกชนิดเท่ากับ 117,800 บาท และมูลค่าของผลผลิตประมาณ
311,414 บาท

กิจกรรมการปลูกพืชเศรษฐกิจของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลลำปางรองมีหลายชนิด
พืชที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง แตงกวา ยางพารา ต้องใช้พื้นที่

ในการปลูกบริเวณกว้าง เน้นผลผลิตที่ได้ในปริมาณมาก และเพื่อการส่งออก รัฐบาลสนับสนุนการปลูกพืชเศรษฐกิจช่วงปี พ.ศ. 2504-2531 เพื่อส่งผลผลิตทางด้านการเกษตรเป็นสินค้าออกเพื่อการส่งออกนโยบายดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านขยายพื้นที่ในการปลูก เน้นปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดเดียวแทนการผลิตรวมในไร่เดียวกัน หรือการปลูกพืชแบบหมุนเวียน และใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี ระบบการผลิตแบบใหม่ ทำให้วัฒนธรรมการผลิตแบบเดิมเริ่มสูญหายไป

พืชพาณิชย์ ประเภท ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย พืชทองแดง กวาว แดงโม พืชผลทางการเกษตรดังกล่าว ได้กลายเป็นอาหารของช้างในพื้นที่ป่าดงใหญ่ เพราะช้างเริ่มออกจากป่าหากินอาหารนอกป่า ในปี พ.ศ. 2537 สร้างความเสียหายแก่พืชผลทางการเกษตรของราษฎรบริเวณแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เป็นจำนวนเงินหลายแสนบาทต่อปี

ส่วนที่ 4 ข้อที่ 4 วิเคราะห์เกี่ยวกับช่วงปี พ.ศ. ที่ช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร กิจกรรมการศึกษาเกี่ยวกับช่วงปี พ.ศ. ที่ช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ ผู้วิจัยและทีมวิจัยใช้วิธีแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 3 หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎรมากที่สุด ได้แก่ บ้านฐานเจ้าป่า บ้านหนองบอน และบ้านคลองหิน

ผลการวิเคราะห์ระดับความถี่ที่ช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร เพื่อประเมินความเสียหายของพืชไร่ของราษฎร ดังตาราง 33 ต่อไปนี้

ตาราง 33 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของราษฎรรอบแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่เกี่ยวกับระดับความถี่ที่ช้างออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร

ปี พ.ศ.	\bar{X}	S.D	แปลผล
ปี พ.ศ. 2537-2538	1.55	1.09	ระดับต่ำ
ปี พ.ศ. 2539-2540	1.47	0.99	ระดับต่ำ
ปี พ.ศ. 2541-2542	1.74	1.16	ระดับต่ำ
ปี พ.ศ. 2543-2544	2.57	1.11	ระดับปานกลาง
ปี พ.ศ. 2545-2546	3.38	0.98	ระดับปานกลาง
ปี พ.ศ. 2547-2548	4.04	0.80	ระดับสูง
ปี พ.ศ. 2549-2550	4.66	0.56	ระดับสูง
ปี พ.ศ. 2551-2552	4.89	0.37	ระดับสูง

สรุปจากตาราง 33 ผลการประเมินความคิดเห็นของราษฎรคิดแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความถี่ที่ช้างออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2537 ถึง พ.ศ. 2542 ช้างออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎรในระดับต่ำ ในช่วงปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2546 ช้างออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎรในระดับปานกลาง และตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2552 ช้างออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎรในระดับสูง ตามลำดับ ปี พ.ศ. 2537-2538 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น เท่ากับ 1.55 ปี พ.ศ. 2539-2540 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น เท่ากับ 1.47 ปี พ.ศ. 2541-2542 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 1.74 ปี พ.ศ. 2543-2544 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น เท่ากับ 2.57 ปี พ.ศ. 2545-2546 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.38 ปี พ.ศ. 2547-2548 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 4.04 ปี พ.ศ. 2549-2550 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 4.66 ปี พ.ศ. 2551-2552 ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 4.89 ตามลำดับ

สรุปความคิดเห็นของราษฎรเกี่ยวกับสาเหตุที่ช้างป่าออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2552 มากที่สุด เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. สภาพป่าเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าเดิม ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เปลี่ยนเป็นป่าไม้เศรษฐกิจ ซึ่งประกอบไปด้วย ไม้ยูคาลิปตัส ไม้ยางพารา และไม้สักบางส่วน ซึ่งสภาพพื้นที่ป่าที่เกิดจากการเช่าพื้นที่ป่าของบริษัทเอกชน จำนวน 8 บริษัท ส่วนใหญ่เป็น ไม้ยูคาลิปตัส และ ไม้เศรษฐกิจดังกล่าว ช้างไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้
2. สิ่งแวดล้อมของป่าเปลี่ยนแปลง ดินโป่งน้อยลง สภาพดินที่เคยชุ่มชื้น และมีน้ำผุดขึ้นจากดิน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าป่าร้อยรู ปัจจุบันเกิดความแห้งแล้งและสภาพดินเจือปนสารพิษ แหล่งน้ำตามธรรมชาติเหือดแห้ง และที่พอมิน้ำอยู่ช้างไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เนื่องจากเจือปนสารพิษจากสารเคมีฆ่าหญ้า ช้างไม่ปลอดภัยเมื่อเดินหากินในพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ เพราะช้างตกหลุมที่บริษัทเช่าพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจขุดหลุมเพื่อกักเก็บน้ำขนาดกว้างและลึกสำหรับหล่อเลี้ยงพืชเศรษฐกิจ ดังกล่าว ช้างจึงออกมาหากินนํ้านอกป่า ซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติและสระน้ำที่ชาวบ้านขุดไว้เพื่อกักเก็บน้ำในการเกษตร
3. สภาพอาหารตามธรรมชาติของช้างที่ช้างเคยกินลดจำนวนลง เนื่องจากเกิดการบุกรุกทำลายป่าของกลุ่มคนต่าง ๆ เช่นนายทุน ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อที่อยู่อาศัยและขยายที่ดินทำกินของราษฎรในและนอกพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันมีการบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น

ส่วนที่ 5 ตัวอย่างสถานการณ์ปัญหาช้างในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
 สถานการณ์ปัญหาช้างในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ผู้วิจัยและทีมงานใช้
 วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีอภิปรายกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นและสภาพปัญหาช้าง และ
 ข้อมูลจากข่าวหนังสือพิมพ์ย้อนหลัง ที่กล่าวถึงสภาพปัญหาช้างป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดง
 ใหญ่ พบว่า

5.1 ลำดับเหตุการณ์ช้างป่าและตัวอย่างพฤติกรรมช้างในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์

ปี พ.ศ. 2539 ช้างป่าเพศเมียตาย 1 ตัว เป็นช้างแม่ของบุญรอด บุญรอดเป็นช้างเพศผู้
 อายุประมาณ 8-9 เดือน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ (หน่วยพิทักษ์
 ป่าละเลิงร้อยรู) ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ช้างแม่บุญรอดตาย อาจจะมีสาเหตุมาจากถูกนายพรานฆ่าตาย
 เพื่อป้องกันตัว หรืออาจจะเป็นความโกรธแค้นที่ช้างป่าออกมากินอาหารที่ขโมยไปเป็นประจำ เมื่อแม่
 ช้างตายบริเวณป่ามู่งหญ้า ถูกช้างก๊วนเวียนเฝ้าระวังของแม่และนอนหมอบอยู่ข้างแม่ที่นอนตาย
 น้ำตาไหลเสียใจที่แม่ตาย ในขณะที่ช้างบุญรอดยังไม่มีชื่อ เป็นลูกช้างป่าที่เจ้าหน้าที่ เขตรักษา
 พันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ตั้งชื่อให้ในภายหลังที่นำมาเลี้ยง เมื่อมีชาวบ้านเข้าไปพบก็ได้ไปแจ้งให้
 เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทราบ และเจ้าหน้าที่ได้เข้ามาตรวจสอบ พบลูกช้างนอนหมอบข้าง
 แม่ที่ตายแล้ว มีน้ำตาไหลตลอด ลำตัวผ่ายหมอง และหมดสภาพทั้งจิตใจและร่างกาย เจ้าหน้าที่เขต
 รักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ได้ช่วยกันจับลูกช้างแยกออกจากแม่ และนำกลับมาเลี้ยงที่เขตรักษาพันธุ์
 สัตว์ป่าดงใหญ่ ให้กินนมใส่ขวดขนาด 2 ลิตรทุกวัน กินผลไม้ ข้าว หญ้า น้ำ จนกระทั่งช้างบุญ
 รอดแข็งแรงในเวลาต่อมา สาเหตุที่ตั้งชื่อว่าบุญรอด เนื่องจากช้างรอดพ้นจากความตาย ได้รับความ
 ช่วยเหลือจากชาวบ้านและเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ เมื่อช้างบุญรอดอายุได้ 2 ปี
 ก็ย้ายไปอยู่ที่หน่วยพิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู จนกระทั่งอายุได้ 6 ปี ระยะเวลาทางเจ้าหน้าที่เขตรักษา
 พันธุ์สัตว์ป่าเห็นว่าควรให้บุญรอดเข้าสู่ช้างป่าในป่าดงใหญ่ และควรมีชีวิตอยู่ร่วมกับช้างในป่า
 แต่เมื่อบุญรอดถูกนำเข้าไปอยู่ในป่า ช้างบุญรอดไม่สามารถเข้าไปอยู่ในฝูงช้างป่าได้เนื่องจาก ช้าง
 บุญรอดมีกลิ่นคน ช้างป่าจะไม่ยอมรับให้เข้าฝูง และถูกไล่จากฝูงช้างป่า จึงเดินกลับมาหาคนเลี้ยง
 เข้ามาเคาะประตูในคอนคิก และจะเข้าไปนอนด้วยกับคนเลี้ยง คือเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู
 เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าละเลิงร้อยรู เปิดไฟและเปิดประตูให้ช้างบุญรอด และบอกบุญรอดให้นอนข้าง
 นอกที่หัด โดยมีเจ้าหน้าที่ฯ ก่อกองไฟให้บุญรอดนอนข้างกองไฟตลอดคืน และช้างบุญรอดก็
 กลับมาอยู่กับคนอีกครั้ง

พฤติกรรมของช้างบุญรอด ชอบเดินตามเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าละเลงร้อยรูเข้าไปสำรวจป่า อยากรู้ออกไปข้างนอกกับคน บางทีจะออกไปเล่นตามลำพัง ประมาณ 1-2 ชั่วโมง ก็จะกลับมาที่หน่วยพิทักษ์ป่าละเลงร้อยรู เมื่อมีเด็กนักเรียนเข้ามาทำกิจกรรมเข้าค่ายในพื้นที่ ช้างบุญรอดจะชอบเข้าไปเล่นกับเด็ก เพราะอยากมีเพื่อนเล่น บางครั้งก็จะดันกระเป๋าของเด็กที่มาเข้าค่ายสำรวจจุดตั้งของในกระเป๋ เด็กที่เข้าค่ายในพื้นที่หน่วยพิทักษ์ป่าละเลงร้อยรูจำนวนหลายรุ่น แต่ละรุ่นที่เข้าค่ายเด็ก ๆ จะรู้จักช้างบุญรอดทุกรุ่น เพราะชอบเข้ามาเล่นกับเด็ก ๆ เมื่อเด็กที่เข้าค่ายต้องเดินทางกลับ ช้างบุญรอดจะทำหน้าเศร้า เมื่อเด็กไปและโบกมือลา ช้างบุญรอดจะยื่นส่งเด็กและร้องให้ตามเด็ก ๆ ยืนน้ำตาไหล ทางเจ้าหน้าที่ฯ ต้องคอยพูดคุยปลอบใจช้างบุญรอดให้คลายความโศกเศร้า ซึ่งจะเป็นทุกครั้งเมื่อเด็กที่มาเข้าค่ายต้องเดินทางกลับ บางครั้งช้างบุญรอดจะมีพฤติกรรมโกรธเหมือนเด็กเล็ก เพราะถูกเจ้าหน้าที่ห้ามไม่ให้ช้างบุญรอดเข้าป่าด้วย เพราะอายุยังน้อย เกรงจะมีอันตรายในป่า ช้างบุญรอดจะเดินหนี และเดินเข้าป่าตามลำพัง เดินเข้าป่าไปสักระยะก็จะออกมาจากป่า และหายโกรธในเวลาต่อมา มีครั้งหนึ่ง ช้างบุญรอดเดินผ่านรถที่จอดไว้ข้างทางมองเห็นหน้าตาตนเองในกระจก ก็รู้สึกไม่พอใจ ผู้ให้สัมภาษณ์ คือคนเลี้ยงช้างบุญรอดเล่าว่า อาจจะเป็น เพราะหน้าตาช้างบุญรอดไม่เหมือนเด็ก ๆ ที่มาเข้าค่าย จึงดึงกระจกทิ้ง โดยใช้งวงดึงออก และจับกระจกโยนทิ้ง และจะไม่ชอบต่งกระจก เพราะจะเห็นหน้าตาตนเองที่ไม่เหมือนคน

ปี พ.ศ. 2545 เดือนพฤศจิกายน ช้างบุญรอดออกไปเล่นนอกพื้นที่หน่วยพิทักษ์ป่าละเลงร้อยรู และออกไปหลายวันยังไม่กลับเข้ามายังหน่วยพิทักษ์ป่า ปกติจะออกไปเพียง 1-2 วัน ก็กลับเข้ามา ทางเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่าละเลงร้อยรูออกค้นหา พบว่าบุญรอดไปกินอาหารพืชไร่ของราษฎร คือ แดงโม และพริกทอง ซึ่งราษฎรปลูกห่างจากหน่วยพิทักษ์ป่าประมาณ 4-5 กิโลเมตรเท่านั้น บุญรอดมีอาการท้องเสียและอ้วกเหมือนคน พยายามจะเดินมาที่หน่วยพิทักษ์ป่า เพื่อให้คนช่วย และช้างบุญรอดมาตายที่หน่วยพิทักษ์ป่าละเลงร้อยรู คนเลี้ยงช้างบุญรอดและเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าต่างโศกเศร้าเสียใจต่อการตายของช้างบุญรอดในครั้งนั้น และทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ช้างบุญรอด คล้ายกับพิธีศพของคนที่เสียชีวิต เมื่อช้างบุญรอดตาย จึงเกิดกิจกรรมปลูกพืชอาหารช้างขึ้น ในพื้นที่ 400 ไร่ บริเวณป่าร้อยรู ได้แก่ พืชอาหารประเภทหญ้า พืชอาหารประเภทถั่ว และไม้ชนิดต่างๆ

ปี พ.ศ. 2542 ช้างป่าล้มจำนวน 1 ตัว สาเหตุจากถูกไฟฟ้าช็อตตาย บริเวณทางทิศใต้ของหมู่บ้านป่าไม้สหกรณ์ โคนสายไฟช็อต 2 เส้น สายไฟแรงสูงประมาณ 20,000 โวลต์

ซึ่งสายไฟฟ้าที่ติดตั้งสำหรับช็อคช้างป่า เป็นของนายทุนในพื้นที่ ที่ทำขึ้นเพื่อป้องกันการเข้ามากินผลไม้ในไร่ของช้างป่า

ปี พ.ศ. 2544 ช้างแม่ลูกอ่อนตาย ท้องประมาณ 8 เดือน โคนอิงด้วยปืนไรเฟิล ซึ่งเป็นอาวุธปืนที่ร้ายแรง ซึ่งปกติอาวุธปืนดังกล่าวมักจะเป็นของนายทุน และผู้ที่มีอิทธิพลในพื้นที่ คาบบริเวณป่าคาฬาลิปลัด ซึ่งเป็นพื้นที่เช่าปลูกสวนป่าของบริษัทเอกชน

ปี พ.ศ. 2547 ช้างเพศผู้ตาย 1 ตัว เนื่องจากถูกช้างตมมันแทงตาย

ปี พ.ศ. 2548 ช้างพรายตัวใหญ่ถูกยิง 1 ตัว แต่ยังไม่ตาย ทางเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าส่งตัวไปรักษาที่ศูนย์วิจัยสัตว์ป่า และมีอาการดีขึ้น และหายเป็นปกติในเวลาต่อมา (บัญชีคดี เข็นรัมย์, สัมภาษณ์ : 2552)

5.2 ตัวอย่างข้อมูลข่าวจากหนังสือพิมพ์ย้อนหลังเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาช้างผู้วิจัยใช้วิธีค้นคว้าข้อมูลข่าวจากหนังสือพิมพ์ย้อนหลัง โดยขอความอนุเคราะห์จากบุคคลสำคัญในพื้นที่ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับช้างช่วยให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาช้าง จากข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับช้างป่าในพื้นที่ป่าดงใหญ่ พบว่า ช้างในพื้นที่ป่าดงใหญ่ปัจจุบันมีประมาณ 39 ตัว สำหรับเส้นทางออกเดินทางกินของช้างป่าและจำนวนช้างป่าจากการสำรวจ เมื่อ ปี พ.ศ. 2547 พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 4 ฝูง พร้อมกับช้างโทนอีกประมาณ 1-3 เชือก ดังนี้

- ฝูงแรกมีอยู่ประมาณ 3 เชือกสำรวจพบว่าจะหากินอยู่บริเวณคุ้มหนองบอน
- ฝูงที่ 2 มีอยู่ประมาณ 12 เชือก พบอยู่บริเวณคุ้มหนองบอน เช่นกัน โขลงที่ 2 มีประวัติว่าเคยออกมาหากินอาหารพืชไร่ของราษฎร บริเวณรอยต่อของป่าดงใหญ่และที่ทำกินของชาวบ้าน
- ฝูงที่ 3 มีประมาณ 14 เชือกตัว พบว่าจะหากินอยู่บริเวณทิศตะวันตก บริเวณ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ และบ้านคลองโป่ง หมู่ 5 ตำบลลำนางร่อน
- ฝูงที่ 4 มีประมาณ 7 เชือกซึ่งเป็นโขลงช้างที่ได้รับบาดเจ็บ สำรวจพบขณะหากินอยู่ที่ร้อยรู ป่าห้าพันไร่ จวบบุรี อ่างคลองยาง อ่างโตกเพชร และหัวชันน้ำร้อย เป็นโขลงช้างที่สำรวจพบ เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2537 (บัญชีคดี สงครามรอด.2537,วันที่ 17 มกราคม. “ช้างดงใหญ่ทิวโช,” มติชน.)

เรืออากาศตรีฉวีลา ตูภาพเพชร รองผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์สมัยนั้น ในฐานะรับผิดชอบงานป่าไม้และห้ามล่าสัตว์ป่าดงใหญ่ และประธานชมรมอนุรักษ์ป่าดงใหญ่ กล่าวถึงการล่าช้างและสัตว์ป่าในป่าดงใหญ่ว่า “เรื่องที่เกิดขึ้นยังไม่ทราบและยังไม่ได้รับรายงาน อย่างไรก็ตามจะเรียกประชุมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน หากปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่ป่าไม้

และอาสาสมัคร (อส.)ในพื้นที่ร่วมกันล่าสัตว์จริง ทางจังหวัดขอเวลาตรวจสอบข่าวให้แน่ชัดก่อนว่ามีเจ้าหน้าที่คนใดใช้อิทธิทธิเข้าไปล่าสัตว์ป่า หากปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด จะดำเนินการตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด

สำหรับมาตรการในการป้องกันพิทักษ์สัตว์ป่า พ่อเมืองบุรีรัมย์ระบุว่า จะจัดทำบัญชีกลุ่มคนที่ชอบล่าสัตว์ป่า อาทินายพรานในหมู่บ้านหรือนายพรานต่างถิ่น

“ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการหรือหน่วยงานใดก็ตาม ขณะนี้ให้เจ้าหน้าที่รายงานกลับมาแล้ว หากได้ข้อมูลที่ชัดเจนก็จะดำเนินการอย่างเฉียบขาดที่สุด ขณะนี้ได้รับรายงานมาบ้างแล้วแต่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ส่วนเรื่องที่จะทำต่อไป คือกระตุ้นเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ให้มีความกระตือรือร้นในการออกตรวจให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา ถึงวันนี้ ช้างไทยกำลังลดน้อยถอยลง หากไม่มีการปกป้องชีวิตสัตว์เหล่านั้น คนก็จะรู้จักช้างจากภาพและตัวหนังสือ” พ่อเมืองบุรีรัมย์ยกกล่าวเดือนมกราคม พ.ศ. 2537 ชายฉกรรจ์ จำนวน 7 คน ถืออาวุธร้ายแรงครบมือ แสดงถึงการเตรียมตัวมาอย่างดี และพกพาตอร์ปิโดสำหรับต่อสัตว์

ชาวบ้านระบุว่า คนทั้ง 7 คล้ายเป็น อส. และคนงานปลูกป่าของบริษัทเอกชนที่ได้รับการสัมปทาน นुकเข้าไปยังแหล่งหากินของสัตว์ป่าบริเวณป่าร้อยรู ซึ่งเป็นจุดหากินของสัตว์ทุกชนิด อาทิ ช้าง กระทิง หมูป่า เก้ง กวาง และกระต่าย นอกจากนี้ยังมีผู้พบเห็น “กูปรี” ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่หายาก หากินบริเวณนี้ถึง 3 ตัว

หลังจากพบเห็นกลุ่มชายฉกรรจ์ 7 คน ไม่นานเกิดเสียงปืนแสดงถึงพฤติกรรมการไล่ล่ากัมปนาทขึ้นหลายนัด ซึ่งไม่ว่าสัตว์ป่าน้อยใหญ่จะล้มตายไปก็แล้ว

เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นภาพ-เสียงที่คุ้นชินสำหรับชาวบ้านป่าดงใหญ่ อีกทั้งจุดที่เกิดเหตุดังกล่าวก็อยู่ไม่ห่างจากหน่วยห้ามล่าสัตว์ป่าดงใหญ่มากนัก ชาวบ้านบางรายสงสัยว่า ผู้ที่ล่าสัตว์น่าจะเป็น อาสาสมัครจังหวัดบุรีรัมย์ (อส.จบร.) ที่ 1 ส่วนบ้านคลองหิน ฐานจุดตรวจโคกเพชร ตัดป่าดงใหญ่ บริเวณหมู่ 4 ตำบลลำนางรอง พบกล้วยที่อยู่บริเวณใกล้เคียงที่ทางจังหวัดร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ปลูก ถูกช้างกัดกินจนเหลือแต่ตอ

ใกล้จุดลงเตนน้าเป็นคลองน้ำซึ่งเป็นจุดที่ช้างจะลงค้ำน้ำก่อนลงเตนน้าในสระ บริเวณจุดนี้ทางกลุ่มอนุรักษ์ได้จัดทำโป่งเทียม ขณะที่คณะสำรวจจัดทำห้างเพื่อคัดกรองสำรวจสัตว์ป่าที่มาลงค้ำน้ำและกินดินโป่งเทียม นอกจากนี้บริเวณป่าห้าพันไร่ซึ่งเป็นเส้นทางหากินของช้างแต่ได้รับสัมปทานปลูกป่ายูคาลิปตัสยังพบร่องรอยการหากินของช้าง โดยพบหลักฐานจากมูลช้างเป็นจำนวนมากทั้งในป่าและตามเส้นทางเดิน

คณะสำรวจคัดกรองโขลงช้างตามเส้นทางหากินนี้ แต่ไม่พบโขลงช้างดังกล่าวแต่อย่างใด กลับพบเพียงร่องรอยบริเวณสระน้ำป่าร้อยรู ที่โขลงช้าง จำนวน 4 โขลงจะวนเวียนออกมาเล่นน้ำ ซึ่งแต่ละโขลงจะใช้เวลาในการออกเดินทางและหากิน กระทั่งบรรจบครบรอบ ประมาณ 8-10 วัน (บัณฑิตย สงครามรอด. 2537, วันที่ 17 มกราคม. “ช้างคงใหญ่หิวโซ,” มติชน.)

ช้างคงใหญ่หิวโซ

เมื่อเวลา 21.00 น. วันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2537 โขลงช้างป่าจำนวน 9 เชือก ได้บุกเข้าเหยียบฆ่าหลายไร่่นาของราษฎร ซึ่งมีพื้นที่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ กิ่งอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ และกลับเข้าป่าเมื่อเวลาใกล้สว่าง

วันที่ 6 กันยายน นายทองดี บุญกุล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 10 บ้านข้ามสมบูรณ์ และนายสุนทร บุญประสพ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 พร้อมด้วย นายรณภพ ณรงค์ เจ้าพนักงานป่าไม้ 2 จึงออกสำรวจความเสียหาย จากการสอบถามนายสมบัติ สาทอง และนายอ้วน เจริญทรัพย์ ราษฎร หมู่ 5 และ 10 ทราบว่าช้างป่าโขลงดังกล่าวมีช้างวัยรุ่นและช้างทารกอยู่ 5 เชือก ที่เหลือเป็นช้างพ่อและช้างแม่ หลังจากหาอาหารกินกันอิ่มแล้ว ก็เข้าป่าไป ไม่มีการทำร้ายราษฎรแต่อย่างใด พิษผลทางการเกษตรเสียหายเล็กน้อย (บัณฑิตย สงครามรอด. 2537, วันที่ 8 กันยายน. “ช้างคงใหญ่,” ข่าวสด.)

ช้างป่าโขมุกกินพืชไร่

บุรีรัมย์ - ผู้ใหญ่บ้านโคกเพชร เขมมีช้างป่าโขลงใหญ่จำนวน 14 เชือก ที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ เขตรอยต่อของจังหวัดบุรีรัมย์ ปราจีนบุรี และนครราชสีมา เกิดอดอยากหนัก ต้องออกมาหากินพืชไร่ของราษฎร พิษผลทางการเกษตรเสียหายเป็นจำนวนมาก วอนรัฐช่วยหันมาสนใจอย่างจริงจังก่อนที่จะไม่มีช้างให้เห็นอีกต่อไป

นายสุนทร บุญประสพ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านโคกเพชร ตำบลสำนางรอง กิ่งอำเภอโนนดินแดง จ.บุรีรัมย์ เปิดเผยว่า ตั้งแต่ต้นเดือนกรกฎาคม เป็นต้นมา ได้มีช้างป่าบุกเข้าไปกินพืชผลที่ชาวบ้านเก็บไว้ที่บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำคลองโป่ง และท้ายอ่างเก็บน้ำบ้านโคกเพชร ได้รับความเสียหายไปหลายสิบไร่ คิดเป็นเงินหลายหมื่นบาท แต่โชคดีที่ไม่มีชาวบ้านได้รับบาดเจ็บ ขณะนี้คนได้ทำเรื่องขอความช่วยเหลือจากหน่วยเหนือแล้ว แต่ยังไม่ทราบว่าทางการจะให้ความช่วยเหลือชาวบ้านหรือไม่

นายสุนทรกล่าวอีกว่าช้างป่าโขลงนี้มีประมาณ 14 เชือก จำโขลงจะมีมาเพียงช้างเดียวในโขลงมีลูกช้างอยู่ด้วยอายุประมาณ 1 ปี และ 3 ปี ช้างโขลงนี้จะอาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคงใหญ่ ตำบลสำนางรอง กิ่งอำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ก่อนหน้านี้เมื่อปี พ.ศ. 2546-2547